

МАТЕРІАЛИ

I Всеукраїнської
молодіжної конференції

«ПЛАТОН МЕНІ ДРУГ, АЛЕ ІСТИНА ДОРОЖЧА»:

теоретико-практичні та методологічні аспекти
розвитку сучасних гуманітарних наук

2-3 березня
2023 року

з міжнародною участю
та благодійною метою

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ФІЛОСОФІЯ

Ганаба Світлана, Баштирева Єлизавета «ЖИТТЯ – В ІМ'Я САМОГО ЖИТТЯ»: МІРКУВАННЯ ВІКТОРА ФРАНКЛА ПРО СЕНС ТА ЦІННІСТЬ ЖИТТЯ.....	9
Бєбнєва Єлизавета, Мороз Олена ФІЛОСОФІЯ ЩАСТЯ Г. СКОВОРОДИ.....	12
Ганаба Світлана, Васюта Максим ІДЕАЛИ КОНФУЦІЯ В ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ СУЧАСНОСТІ.....	15
Врана Анна ПЛАТОНІВСЬКІ ІДЕЇ: МОСТИ ДО СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ СВІДОМОСТІ.....	17
Ганаба Світлана, Гежа Карина СКОВОРОДИНІВСЬКА «НАУКА ЖИТИ» У РЕЦЕПЦІЯХ СЬОГОДЕННЯ.....	20
Городнюк Людмила МИСЛЕННЯ І ПІЗНАННЯ СВІТУ: ПРО ДЕЯКІ ФЕНОМЕНИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ.....	22
Горохолінська Ірина «ЗНАТИ – ЦЕ УСВІДОМЛЮВАТИ, ЩО ВИ НІЧОГО НЕ ЗНАЄТЕ», АБО МОДЕЛІ ВИКЛАДАННЯ ЕТИКИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	25
Келеберда Анна ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЮДСЬКИХ ПОТРЕБ ТА ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ. ФІЛОСОФІЯ ВІЙНИ.....	28
Крисенко Ілона СЕНС ЖИТТЯ – РИТОРИЧНЕ ПИТАННЯ У ФІЛОСОФІЇ.....	30
Петращук Мирослава ФЕНОМЕНОЛОГІЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ТІЛА ТА ТІЛЕСНОСТІ: БІОЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ.....	32
Попаденко Антон АКСІОНОМІЧНІСТЬ МЕТАФІЗИКИ: У ПОШУКУ ОНОВЛЕНОЇ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ГУМАНІТАРНОГО ПІЗНАННЯ.....	35
Ганаба Світлана, Тарасков Олексій ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	38

СЕКЦІЯ: ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Алексенко Віталія АРХЕТИПИ У «КАЗКАХ ПРО ДИВНИХ» Р. РІГГЗА.....	41
Бока Тетяна, Нікоряк Наталія СПЕЦИФІКА КІНОРЕЦЕПЦІЇ ПОЕМИ «НАЙМИЧКА» Т.Г.ШЕВЧЕНКА.....	43
Гейко Дар'я ОБРАЗ-СИМВОЛ МАРІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗБІРЦІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ЖИТТЯ МАРІЇ».....	48
Grebchenko Daria RELIGIOUS ISSUES IN THE WORKS OF TADEUSZ ZIELINSKY.....	51
Гуцуляк Христина МЕМУАРИ ЯК ОДИН ІЗ ЖАНРІВ ТВОРЧОСТІ СТЕПАНА СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО (ЗА КНИГОЮ «НЕМОЛІВ (СПОМИНИ)»).....	54
Заваруєва Інна ХУДОЖНІ ПРИЙОМИ ПРОЗИ ДЖОНА ФАУЛЗА У КОНТЕКСТІ АНГЛІЙСЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ.....	57

Івончак Настасія

«СВЯТО БУТТЯ»: РЕАЛЬНЕ ТА ІДЕАЛЬНЕ

В МЕМУАРНІЙ ПРОЗІ УЛЯНИ КРАВЧЕНКО ТА ІРИНИ ЖИЛЕНКО 59

Лисенко Олена, Ковалець Лідія

«ФУГА СМЕРТІ» ПАУЛЯ ЦЕЛАНА В ПЕРЕКЛАДІ ПЕТРА РИХЛА 61

Мельник Яна, Вардеванян Світлана

БІНАРНА ОПОЗИЦІЯ «СВІЙ-ЧУЖИЙ» У ПРОЗІ МАРІЇ МАТІОС

(ЗА РОМАНОМ «СОЛОДКА ДАРУСЯ») 64

Наместюк Світлана

СУБЛІМАЦІЙНИЙ СТАН ГЕРОІНЬ АМЕЛІ НОТОМБ 67

Паладян Крістінія, Щербанюк Кетелин

ВІРШ НІКІТИ СТЕНЕСКУ «LEOAI CĂ TÂNĂRĂ, IUBIREA»

(«КОХАННЯ, МОЛОДА ЛЕВИЦЯ»): СЕМАНТИКА РИТМУ 69

Радченко Вікторія

ОЗНАКИ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ЖАНРІВ У РОМАНІ ЛІНИ КОСТЕНКО

«ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО САМАШЕДШОГО» 72

Савчук Мар'яна, Меленчук Ольга

РОМАНТИЗМ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЯК ОБ'ЄКТ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ СТУДІЙ ПАВЛА ФИЛИПОВИЧА 75

Синевич Бретіслава

ІСТИНА ЯК СУТНІСТЬ І БУТТЯ МИСТЕЦТВА В ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ

ДОРОБКУ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА 77

Тичініна Альона

НАРАТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ТВОРЧОСТІ МУЛЬТИМИТЦІВ

(ЛІТЕРАТУРА І ЖИВОПИС БРУНО ШУЛЬЦА) 80

Цівінська Юлія

РИТМІЧНІ ВАРІАЦІЇ АКЦЕНТНОГО ВІРША СЕРГІЯ ЖАДАНА

(НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ТАМПЛІЕРИ») 85

Чолкан Валентина

МУЗИКА У ЖИТТІ ТА ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ 88

Тичініна Альона, Бінювський Володимир

ІНКЛЮЗИВИЙ РОМАН МАРКА ГЕДДОНА «ЗАГАДКОВИЙ НІЧНИЙ ІНЦИДЕНТ

ІЗ СОБАКОЮ» У КОНТЕКСТІ ПОСТ-ПОСТМОДЕРНІСЬКОЇ ПОЕТИКИ 91

Герецун Анжела

СПЕЦИФІКА АВТОРСЬКОГО ГУМОРИСТИЧНОГО ПАФОСУ

ЯК ДОМІНАНТА ІДІОСТИЛЮ Б. НУШИЧА 94

Ісапчук Юлія

НОБЕЛЬ, БУКЕР ТА ГОНКУР ПО-АФРИКАНСЬКИ: ЛАУРЕАТ(К)И

МІЖНАРОДНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ПРЕМІЙ АФРИКАНСЬКОГО КОНТИНЕНТУ 96

Калинич Катерина, Сажина Алла

ЗЕДІ СМІТ «ПРО КРАСУ»: МЕТАЖАНРОВИЙ ФОРМАТ

УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО РОМАНУ 99

Матійчак Альона

СВІТОГЛЯДНІ ПЕРВНІ ДІАЛОГІЧНОСТІ РОМАНІВ АЙРІС МЕРДОК 103

Нікоряк Наталія

КІНОДИСКУРС ЖИТТЯ Й ТВОРЧОСТІ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО 107

Паранюк Дан

ТРОПОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ТРАНЗИТИВНОГО ПЕРСОНАЖА

У ЛІТЕРАТУРІ ФЕНТЕЗІ («МАГІСТРАЛЬ ВІЧНОСТІ» К. САЙМАКА) 110

Сажина Анна, Сажина Алла

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ ЛІКАРЯ У РОМАНІ

О. ДЕ БАЛЬЗАКА «БАТЬКО ГОРІО» 113

Федорчук Богдана

ПАРАСКА ПЛИТКА-ГОРИЦВІТ: ЛІТЕРАТУРНИЙ МІНІПОРТРЕТ 116

СВІТОГЛЯДНІ ПЕРВНІ ДІАЛОГІЧНОСТІ РОМАНІВ АЙРІС МЕРДОК

Матійчак Альона

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича (Чернівці)*

a.matychak@chnu.edu.ua

Філософічність, як чітко окреслена тенденція розвитку сучасної літератури, часто ототожнюється з особливою художньою структурою. Докладно дослідивши проблему філософського впливу на літературу, науковці з'ясували, що більша частина сучасної художньо-філософської продукції (а сюди вписується і художня творчість А. Мердок) виявляє своє поєднання саме з «філософією як світоглядом, як «життєрозумінням», єдністю свідомості, знання (розуміння) і самосвідомості, як внутрішнім тяжінням знання, досвіду, життєвих цілей та принципів до синтезу, до системи, до цілісного світосприйняття» [5, с. 19-20]. Про специфічну роль літератури у формуванні світобачення та специфічні засоби її впливу на читача писав О. В. Білій, який вважав, що внаслідок розвитку наративності й діалогу сформувалися ті риси художньої літератури, що містили глибокий світоглядний смисл [2, с. 77].

Як філософ та автор філософських романів А. Мердок зазначала, що філософія та художня література мають чимало спільного: обидві послугуються образністю («imagery») [7, с. 7], у специфічній манері відображають світогляд («view of the world») [7, с. 9], обидві є когнітивними видами діяльності, займаються пошуком і виявленням істини («are both truth-seeking and truth-revealing activities») [7, с. 11]. Утім, детальний розгляд проблеми жанрових домінант філософського роману в історично рухливому контексті передбачає звернення до первісного джерела цього жанру, а саме до античної літератури.

Широко відомо, що першоджерелами європейської філософської прози була творчість Плутарха, Платона, античних істориків та риторів. Філософія та література для класичних греків були двома шляхами досягнення щастя (eudaimonia) – їхньої найвищої мети [6]. Зародки, окремі структурні елементи філософського роману, як жанрової форми, спостерігаються в літературі за античної доби. Адже ще за тих часів виник улюблений Мердок платонівський діалог, як своєрідний спосіб пошуку істини й водночас літературна форма (бахтінське положення про діалогічність [1]), художній досвід якої неодноразово використовувався письменницею в її власних філософських діалогах «Акастос: два платонівських діалоги» (Acastos: Two Platonic Dialogues (1986): «Art and Eros: A Dialogue about Art» [7, с. 464-495], «Above the Gods: A Dialogue about Religion» [7, с. 496-531]), а також у романах (приміром, діалог між Тамарусом і Аннандайном (Джейком Донаг'ю та Г'юго Белфаундером)) у романі «Під сіткою» [4, с. 101-103]). Саме діалоги Платона слугують тут взірцем, започаткованим сократичною школою, в якому філософія виступає в іпостасі мистецтва.

На думку М. Нуссбаум, Платон зображує сократівське розуміння філософії за допомогою суто літературних засобів [8]. Більше того, у

Платона Сократ перетворюється на літературного персонажа, змінює свій статус історичної постаті на літературний образ [6]. Запозичуючи цей метод класичної грецької трагедії ідей у своїх діалогах, Мердок надає йому нового забарвлення й презентує як персонажа не лише Сократа, а й самого Платона. Художній підхід тут слугує допоміжним засобом постановки певних світоглядно-філософських питань із позиції моральної філософії. Через свої твори Мердок намагається зацікавити читача платонівською спадщиною. Наслідуючи платонівські ідеї (або ж, як вона сама їх називає, форми) Добра (Блага), Любові (Еросу), Краси, Мистецтва, письменниця відсилає нас до першоджерела: діалогів «Держава», «Бенкет», «Федр», «Філеб», «Тімей» та ін. Не менш важливими в цьому зрізі є її власні філософські есе «Величне і Благе» («The Sublime and the Good») [7, с. 205-220], «Величне і Прекрасне» («The Sublime and the Beautiful») [7, с. 261-286], «Найвища влада Добра над іншими поняттями» («The Sovereignty of Good Over Other Concepts») [7, с. 363-385], «Вогонь і Сонце: Чому Платон вигнав митців» («The Fire and the Sun: Why Plato Banished the Artists») [7, с. 386-463], «Ідея досконалості» («The Idea of Perfection») [7, с. 333], в яких, розвиваючи трансчасові ідеї Платона, письменниця прагне морального вдосконалення сучасної людини. Пошуки істини вона продовжує на сторінках своїх романів, зберігаючи основний принцип жанру сократичного діалогу – діалогічність. Головний герой та співрозмовник платонівських діалогів – Сократ, порівнював свої філософські дискусії з маєвтикою (повивальним мистецтвом), адже вважав, що допомагав народженню істини в інших людях. Отже, сократівське розуміння процесу філософування як мовного діалогу є ціннісною настановою, що ґрунтується на пошуках істини як результату цього діалогу.

Романи Айріс Мердок, які критика здебільшого визначає як інтелектуальні, філософські чи філософсько-психологічні, слугують яскравим прикладом творів світоглядної спрямованості. В її романах помітні відлуння певних філософських систем, ведеться полеміка з сучасними їй філософськими напрямками й мислителями минулих епох. Проте філософські ідеї не розпорознені на тлі її романів і тим більше не привнесені авторкою лише з метою художньої ілюстрації; вони є або об'єктом дискусій персонажів, або проявом їхніх світоглядних міркувань, не претендуючи на незаперечну істинність, саме це й провокує поглиблені роздуми, рефлексію читачів. За Айріс Мердок, процес втілення філософських ідей в художній твір відбувається на рівні підсвідомості, інтуїтивно, оскільки філософська рефлексія ґрунтується не лише на дискурсивному способі мислення, а й на його безпосередньо-інтуїтивному, художньо-емоційному осягненні, й має на меті відобразити цілісність та єдність світу. Саме це взято за основу англійською письменницею поряд із елементами таких споріднених діалогічних жанрів, як діатриба (внутрішній діалогічний жанр у формі бесіди з гіпотетичним співрозмовником, солілоквиум, симпозіон, тощо).

У Мердок спрацьовує ефект «подвійного» діалогу, спілкування автора (реального/експліцитного) з читачем. Ця тенденція зберігається в

художній практиці письменниці, зокрема, через втілення досить поширеного в її романах прийому звертання до потенційного читача (приміром, у романі «Море, море»: «Мій гіпотетичний читачу» [3, с. 21]). У межах роману рецепієнтиві неодноразово пропонують ознайомитися з авторською світоглядною позицією: «Побіжно, читачу, я можу розповісти тобі і про своє минуле життя, і про свій «світогляд» [3, с. 5]. Низка експліцитних авторів із романів Мердок у такий спосіб прагне поділитися з читачем своєю «філософією», своїми «pensées»: Чарлз Ерроубі («Море, море»), Бредлі Пірсон («Чорний принц»), Гіларі Берд («Дитя слова») та ін. Яскравим прикладом використання солілоквічної форми, що сприяє активному пізнанню себе самого, розкриває сутність власного «я», слугують монолози шекспірівських п'єс, приміром монолог Гамлета. А. Мердок також цей прийом використовує доволі часто, обігруючи шекспірівські образи, вона наслідує й шекспірівський стиль їх втілення. Недаремно героя з її роману «Чорний принц» визнають сучасним варіантом «Гамлета». Структурні елементи симпозіону (бенкетного діалогу, із притаманною йому особливою відвертістю, фамільярністю та ексцентричністю) також помітні в стилістиці англійської романістики. Як спосіб декларації героями певних світоглядно-філософських ідей, моральних чи етично-естетичних поглядів у колі людей з різним світосприйняттям за чашкою чаю чи келихом вина, ця діалогічна форма присутня в більшості з романів Мердок. Принагідно зауважимо, що рудименти симпозіону можна простежити у творчості не тільки цієї письменниці, але й інших англійських митців філософського романного жанру (О. Хаксли, Дж. Фаулза та ін.).

Зауважимо, що знакові риси таких «риторичних вправ», як екфраза (опис явища мистецтва чи природи) та етопея (опис душевного самопочуття людини) також активно працюють в романах А. Мердок. Зокрема, письменниця прагнула з'ясувати роль мистецтва в житті людини, його вплив на поліпшення моральної сутності кожної особистості. У своїх романах вона неодноразово змальовувала такі явища мистецтва, як музику (спів), живопис, театр у незвичному (часто негативному) контексті. Подібне стимулювало читача до виявлення власної позиції щодо їх сприйняття, викликало прагнення до суперечок з автором, спонукало до активного діалогу. Письменниці неодноразово приходилося давати відповіді на шквал запитань з цього приводу в своїх численних інтерв'ю та есе.

У цілому Мердок підтримувала платонівський антагонізм стосовно впливу поганого мистецтва на сприймача: на її думку, лише справжнє мистецтво «good art» звеличує душу і є істинною цінністю, що несе людям Добро і Красу («Literature and Philosophy») [7, с. 13-15], («Art is the Imitation of Nature») [7, с. 245], («The Sublime and the Good») [7, с. 212].

Отже, аналізуючи світоглядні первні романів Айріс Мердок в аспекті діалогічності, зазначимо, що ознаки, притаманні таким давнім жанровим формам, як «сократичний діалог», діатриба, солілоквіум, література симпозіонів, тощо, виявляються присутніми в її романах на підставі авторського, свідомо звернутого до традиції, інтелектуального

ґрунту, цілеспрямованої творчої установки на збагачення жанру філософського роману античним досвідом літературно-філософської рефлексії.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М.М. Проблеми поезики Достоевского. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Baht_PrPoet/index.php
2. Білий О.В. Наука й література (соціокультурна єдність і специфіка виявлення ціннісного змісту в мистецтві слова). Худ. літ. і духовне життя суспільства. Київ: Наук. думка, 1989. С. 62-77.
3. Мердок А. Море, море: роман. Москва: Изд-во АСТ, 2000. 480 с.
4. Мердок А. Под сетью: роман. Харьков: «Фолио», 2001. 320 с.
5. Соловей Е.С. Філософські струмені в сучасній літературі. Поезія пізнання: Філософська лірика в сучасній літературі. Київ: Дніпро, 1991. С. 11-60.
6. Jacobs A. Review on Existentialists and Mystics by Iris Murdoch. URL <https://www.leaderu.com/ftissues/ft9901/reviews/jacobs.html>
Murdoch I. Existentialists and Mystics. Writings on philosophy and literature. N.Y.: Penguin Books Ltd., 1999. 546 p.
Nussbaum M. Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature. Oxford: Oxford University Press. 1992. 432 p.